ԵՐԱՍՏԱՆ

Տարեգրական Լուրեր

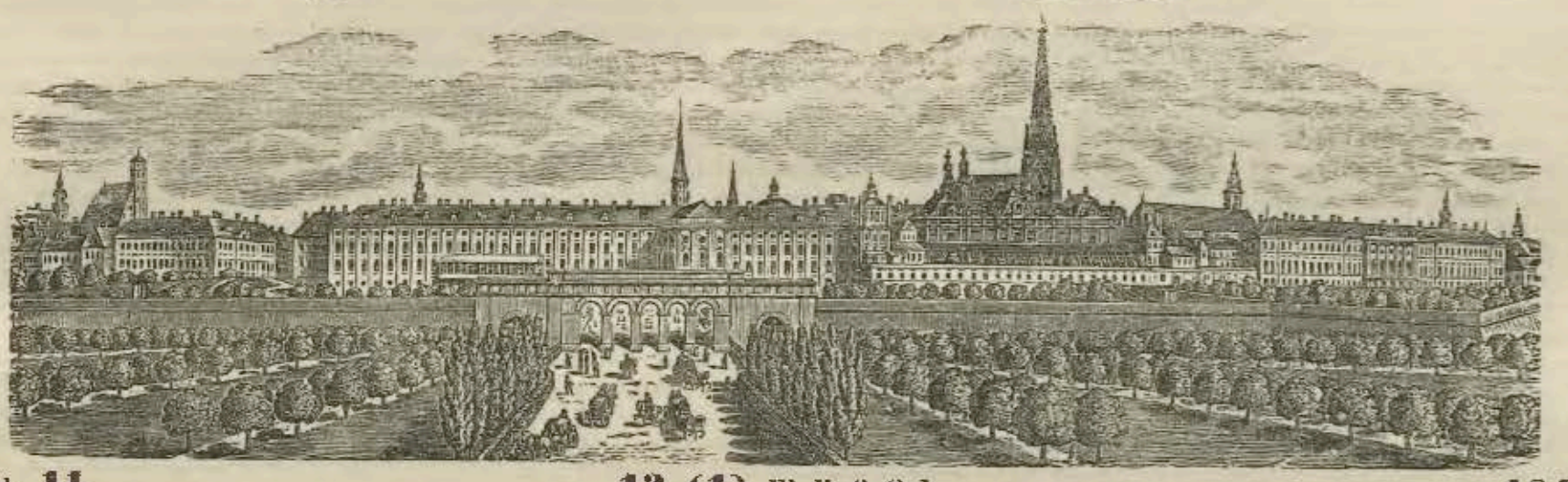

Թիւ 11 — 13 (1) ՄԱՅԻՍ — 1849

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈՏՐԻԱ. Գրեմշիրի սահմանագիր ժողովքը կը լուծուի ու Կայսրը սահմանադրութիւն կու տայ։ — Պոհեմիան. Պատերազմի լուրեր։ Լամպարտիա ու Վենետիկ. Ազնեալ լուրեր։

ԳԱԼԻԼԻԱ. Փեսրուարի յեղափոխութիւնն տարեդարձը։ Ազգային ժողովքը՝ Լատուրէնին կոչնակիցները։ Պիւժոյ ապարդիւնը։

ԱՆԳԼԻԱ. Հնդկաստանի լուրեր։ Գալիֆոռնիայի ոսկի։

ՍԻՊՈՒԻՆ ՈՒ ՆԱՊՈԼԻՍ. Սիցիլիայի խնդիրը։ Ս. Մարտինոյի ապստամբութիւնը։

ՍԱՐԴԻՆԻԱ. Պառլամենտին վրայ։

ՀԻՍՊԱՆԻԱ. Ցերմանիոյ գործերուն։ Գերմանիոյ ազգային ժողովքին ու կառավարութիւնին որոշումները։ Ֆերրարա։

ԳՈՍՊԵՏԱՆ. Հաղորդութիւն գեմ՝ արտաքսման։ Գեմ գուրքը։

ՌՈՒՍՈՒՐԴԱՆԱՆՔ. ԱԼՖԱՆԳԵՐՈՒԹԻՒՆ. Եւրոպայի տերութեանց պարտքերը։

ԲՐԱԶԻԼԻԱՆ. Ճարտնոյ վրայ տեղեկութիւն։

ՆՈՐԱՆՏԻՊ ԳՐԱՏՆԱԿ. Պերքհանու։ Ալիպատանութիւն։

ՊԵՐԱՐԱՔՈՒԹԻՒՆ ԸՆԹԱՑՔԸ։

ԱՌՈՏՐԻԱ

ԳԼԻԽՆԱ, ՄԱՅԻՍ 12

Կարծիք Առտրիոյ սահմանագիր խորհրդարանը լուծեց, ու իբրեւ հարուստ ազգերուն ոգեպան եւ քանանկիս յարմար սահմանադրութիւն մը ինքը տուաւ։

Այս սահմանագիր խորհրդարանը, որ ութ ամիսէ ի վեր ժողվուած էր, եւ որուն մէջ գտնուող ամէն մէկ պատգամաւորը տերութենէն 1600 արծաթի ֆիորին (16,000 դուրուշ) վարձք առած էր, մինչեւ հիմա հիմնական օրէնքներուն 13ներորդ յոդուածին հաղիւ հասած էր, ու անոնց մնացած յոդուածները լմնցնելն եւաքի՝ պիտի տեսէր սա հիմերուն համաձայն սահմանադրութիւնն մը վրայ խորհրդակցիլ։ Ասանկով աւստրիական երկիրներն այսչափ տարի անորոշ վիճակի մէջ մնալէն ետքն՝ ասիկայ վերջն ալ դեռ երկայն ժամանակ խորհրդարանին որոշումներուն պիտի սպասէին, որոնք տերութիւնն եւ ազգերուն սպասին ու վիճակին յարմար ալ չէին տեսներ։ Ան պատճառաւ ամենուն վրայ անձկութիւն ու հոգ մը կար, որ վերջինին ինչ պիտի ըլլայ, եւ ամենք բաղձալով, ամենք ալ մարդարէանալով մը կ՚ըսէին որ սա խորհրդարանը պիտի լուծուի, ինչպէս որ մենք ալ Գերմանիոյ մէջ յիշեցինք։ Ան բանս հիմա իրաք կատարուեցաւ։ Ամենայն շեն առտուանց ամէն տեղ գաւառքն վրայ հինգ հատ մեծ թղթեր կպցուած էին. ասոնցմէ մէկն էր Կայսրի հրամանագիրը, որուն մէջ խորհրդարանը լուծելուն պատճառներն ու նոր սահմանադրութիւնը կը ծանուցանէ, երկրորդը՝ 13 յոդուածով հիմնական օրէնք, երրորդը՝ ասոր համաձայն սահմանադրութիւն 123 յոդուածով, չորրորդը՝ գեղացոց հողաւորներուն ծառայելու պարտաւորութիւնն ազատուելն ետքը՝ վերջինները ըլլալու հատուցման կերպ, հինգերորդը՝ պաշտօնեից կողմանէ յորդոր կամ ծանուցում մը, որ ամէն պաշտօնատարներն ալ սրինաց ճիշդ պահպանութիւնն ալէկ հսկեն։

Մինչ հոս միայն կայսերական հրովարտակին ու սահմանագրութիւնն երեւելի կամ միտ դնելու մասերը կը թարգմանենք։

«Մենք Փրանցիսկոս Յոզեֆի Առաջին, շնորհքով Աստուծոյ Կայսր Աւստրիոյ, թագաւոր Հունգարիոյ եւ Բոհեմիոյ, թագաւոր Լոմբարդիոյ եւ Վենետիկի, եւայլն։

Դրեմիշիր տարի մը յառաջ երբ որ մեր մեծ ատեան նախորդը ազատական սրինքներ խոստանալով՝ քաղաքական նարագութիւններու համար ամենուն ցանկացած բաղձանքը կատարելու ինքը վրայեր յուսացուցեր, բայց սերտութիւնն մէջ շարունակեցաւ դպրոցներ եւ արտաքին յոյս կը տեսնէր։ Բայց եռուն պատահած դէպքերն ատանկ տրդաց ակնկալութիւնն մը հասնելու չեղաւ։ Հայրենեաց պատերազմն վերջանալէն մեր հոգին յուսով կը լեցնէր։ Ներքին խաղաղութիւնը հեռուտու։ Ազգութիւնը՝ երբեմն ատանկ օրհնուած երկրի մը դուռները հատած է։ Ֆիեննա մայրաքաղաքին մէջ մեկ քանի շաբաթուանցերուն ձեռքի տակէն դարձուածներէն կը տարածուին որ մեր մեծ վշտալի ու նեղն տեսակ քնակիչներուն խնամշատուորկողմանի բարի մտքին շնայելով պատերազմի վիճակը (այսինքն՝ զինուորական կառավարութիւնը) գեռ հատատուն պահենք։ Քաղաքական պատերազմի Հունգարիայի մասերուն մեկ մասը կ՚ուզէր ու անոնցմէ կը դարձնէ։ Երբ մեկ Ավստրիական Վենետիկեան) թագաւորութեան մէջ պատերազմանին վիճակը չի թողուր որ ամէն բան ազատական կարգը մնայ։ Եւ ուր որ պատերազմ խաղաղութիւնը վերջացած չէ՝ երկրագործութեան հոգին ծածուկ ապրելու եւ տարածուելու կը ջանայ։ Արդէս սպասելի են չէ թէ ազատութիւնն, հապա անոր զէշ գործածութիւնն պատերները։ Ան զէշ գործածութիւնն ասկեւ առնելը, յեղափոխութիւնը գոյել բնդնդելը՝ մեր դպրոցն ու մեր կամքն է։ Մենք գահակալութիւնն ատեն բոլոր միապետութիւնն ապրելը միայնելու, եւ մեկ մեծ ազատութիւնն մարմին մը կազմելու նպատակներ յայտնեցինք, ու ամէնն տեղ ու բանիս վրայ ուրախական հոգութիւն տեսանք, վասն զի ասիկայ երկայն տարիներ է մեր զգացուած կարօտութիւն մնացեր է։ . . . Թէպէտ եւ խորհրդարանը անցած տարուն Հոկտեմբերին մէջ բռնուած ճամբուն ցուցուց որ մեր ասոնք պարտաւորած հաւատարմութիւնն այնպէս շուտն, բայց մենք յուսալով որ սա ժողովքը ազատութիւնն յարաբերութիւններն ալ քիչ ատենէն ազատութիւնն ալ իրեն յանձնուած խնդիրը շուտով կը կատարէ, նոյն մեծ գործքին շարունակութիւնը ձեռքը բռնցինք։ Դժբախտութիւնամբ սա մեր յոյսը շնչուեցաւ։ Շատ տեղերու խորհրդարանութիւններէ եղբայր գեռ ասիկ բան չկայ, բայց երբէ տեսուկան որոշմանները, որոնք տերութիւնն իրեն վիճակին բոլորովին հակառակ բլլալն գտա՝ խոստացութիւնն ու վստահութիւնն ալ նորէն հատատութիւն ուշացուցին, ամենուն միտքը պղտորեցին ու վախ ձգեցին, եւ դեռ բոլորովին չշարունակուած ապատամբ կողմնակցութիւնն ալ նոր քաջալերութիւն ու նոր գործունէութիւն տուին։ Ասով յոյսերնիս սկսան ասանիկ, որ սա ժողովքը թերեւս շատ պատուական անդամներ ալ ունի, բայց իր նպատակին պիտի չկրնայ հասնիլ։ Բայց ասիկայ մեր յոյսերնիս Հունգարիայի մէջ յառաջացնելու՝ սեռանը որ բոլոր Աւստրիան միատարեալ դիտուորութիւններու իր կատարմանը մնալիկայ, եւ ունենի սահմանագրութիւն մը պէտք է որ չէ թէ միայն Գերմանիոյ երեսփոխան ունեցող երկիրներու, հապա բոլոր տեսութիւնն ապրելը միակ։ Ասանկ սահմանագրութիւն մը հիմակուան ժողովքին սահմանէն դուրս էր։ Ուստի որոշեցինք որ ինքնուրոյն ու կայսերական գրասենեակին մէջ ազգերուն ան իրաւունքները, ազատութիւններն ու քաղաքական կարգադրութիւնները շնորհենք, գրանք մեր վերջապես հրամանագրերուն ու նախորդը Փերդինանդ Ա. ու մենք խոստացանք։ . . . .

Ասկից ետքը կուգայ սահմանադրութիւնը, բայց նախ հիմնական օրէնքներու մէջ իրարու խարխիս կը գրուի որ ամէն մարդ հաւասարի ու կրօնական պաշտամունքը կատարելու մէջ կատարեալ ազատութիւն ունի, եւ քաղաքական իրաւունքը կրոնքէն կախում չունի։ բայց սա ազատութիւնը քաղաքական պատերազմանն կամ քաղաքացոյ իրաւունքներուն դեմ պիտի չելլի։ Ցերութիւնն ճանչցուած ամէն եկեղեցի ու միաբանութիւն իր գործքերը կարգաւորելու մէջ ինքնիշխան է, ու իր ատացուածներուն, շինքներուն եւ հիմնարկութիւններուն վրայ ունեցած տերութիւնն ու վայելքը ամբողջ կը մնայ։ Կիրառութիւնն ու ուսումն ազատ է։ Աւստրիոյի մէջ դիտոյ քննութիւն (ինքիզիցիոն) երբեք պիտի չմնայ, բայց տպագրութիւնն չարաչար գործածութիւնը դեմ պատժական կամ զսպական օրէնք պիտի դրուի։ Բոլոր ազգերը կրթուելու եւ լուսաւորուելու համար տերութիւնը անանկ պիտի հոգայ որ ամէն տեղ իւրաքանչիւր ազգ իր լեզուաւոր սորվի, ու նաեւ քիչուր ազգն ալ իր ազգայնութիւնն ու լեզուն պահելու, եւ մշակելու համար հարկաւոր եղած միջոցները տրուելու պիտի ընդունի եւայլն։ Վերջին կը սկսի սա հիմերուն համաձայն քանի սահմանագրութիւնը, որուն գլխաւոր մասերն ասանք են։

Ա. Գլ. Տերութիւն Երկ.

Ա. ՅՕԴ. — Ը. ՅՕԴ. Տերութիւնն սահմանները քանանոցնի հիմակուանի պէս պիտի մնան, որոնց ամէնը մեկ կը կազմեն ազատ, ինքնագլուխ, անբաժանելի, անխզելիի, սահմանադրական, աւտրիական, ժառանգական միապետութիւնը։ Մարդասիրաբար Վիեննա է։ Ամէն մեկ ազգ իր ազգայնութիւնն ու լեզուն պահելու եւ մշակելու անձեռնասրելի իրաւունք ունի։

Բ. Գլ. Կայսր Երկ.

Թ. ՅՕԴ. — ԻԵ. ՅՕԴ. Կայսերական թագը Հապսպուրգ-Լոթարինգեան դիզին մէջ կը մնայ։ Կայսեր շարունակութիւնն ու յաջորդութիւնն վրայ եղած կարգադրութիւններն անփոփոխ են։ Կայսրը իր պատասխանատուներուն վրայ կ՚ուռնու նաեւ տիրապետի Մեծ դուքս ու Պոլսի դրան պատասխանատուները։ Կայսրը թագադրուելուն առնն սահմանագրութիւնը պահելու կ՚երդնու։ Կայսրը զորքերուն վրայ կը հրամայէ։ պատերազմ կը բանայ, դաշինք կը դնէ։ գեսպան կ՚ընդունի ու կը խաւրէ, արքունիքը կը հրամարակէ, պաշտամունքները կ՚անուանէ ու կ՚ազատէ։ ազնուականութիւնն ասանիկան ու նշան կու տայ։ պատուոյ տարբերութիւնն ընդունելու իրաւունք ունի, դատաստանները ու գրամատանութիւնն իր անուանովը կը լան։ Իր ամէն կարգադրութիւններուն պատասխանատու պարտաւորեալ մ՚ալ պիտի սատարի։

Գ. Գլ. Քաղաքացոյ իրաւունքը Երկ.

ԼԳ. ՅՕԴ. — ԼԲ. ՅՕԴ. Ցերութիւնն բոլոր ազգերուն համար միայն մեկ տեսակ քաղաքացիութիւնն իրաւունք կայ։ Մարդու կամ գաւառի մէջ իրաւանց, պատուոյ եւ տուրքի տարբերութիւն չկայ։ Ամէն մարդ տերութիւնէ դուրս կրնայ երթալ, միայն իւր գինուորութիւնն փոխելու համար չի ելլայ։ Գերութիւնը բոլորովին վերցուած է, ու գերի մը աւստրիական երկիր կամ դաս. կախելուն պէս՝ անկէց ետքը ոչ ոքան է։

Դ. Գլ. Հաստատութիւն Երկ.

ԼԴ. ՅՕԴ. — ԼԻ. ՅՕԴ. Քաղաքացիք իրենց հասարակութիւններուն ժողովքին համար երեսփոխան ընտրելու, խորհրդակցութիւններն հրապարակաւ ընելու իրաւունք ունին։

Ե. ԳԼ. Պատմութիւն Խորհրդարանների։

ԼԵ. ՅՕԹ. Պատմութիւն Խորհրդարանների Եվրոպայի մշակութիւնը, գրականութիւնը, բարեկարգութիւնն շնորհը, գաղափարների տարածումը։

Զ. ԳԼ. Ընդհանուր Տնտեսական Խորհրդարաններ։

ԼԶ. ՅՕԹ. Տնտեսական խորհրդարանների նշանակութիւնն ի կայսերութիւն ազգի, գիտութիւնների, սարք տնտեսական հիմունքներուն հետ ընդարձակ գաղափարներուն, նկատմամբ հետ տնտեսական ուսումնասիրութիւնների, գործերն, առևտրի, մասնագիտութիւնների, տարբերութիւնն, ճանապարհների, նաւարկութիւնի վերաբերեալ բանները։

Ը. ԳԼ. Օրենսդիր Իշխանութիւն Վրայ։

ԼԷ. ՅՕԹ. Օրենսդիր իշխանութիւնը ունեցեալ խորհրդարանների մէջ՝ դայսեր ու խորհրդանոցին միջոցներ ի գործ պիտի դրուի, իսկ գաղափարական խորհրդարանի մէջ՝ դայսեր ու գաղափարներուն միջոցներ ի գործ պիտի դրուի։

Ը. ԳԼ. Խորհրդարան։

ԼՌ. ՅՕԹ. — ԿԹ. ՅՕԹ. Խորհրդարանը երկու բաժին պիտի ունենայ, որոնք պիտի բաղկանան Վերին խորհրդարանն ու Ստորին խորհրդարան։ Վերին տարի գործեն Կայսրը, խորհրդարանը Վերին պիտի կանչէ, բայց կրնայ ուրիշ տեղ ալ ժողովել։ Վերին խորհրդարան պատգամաւորներուն թիւը ստորին խորհրդարան կէսին չափ պիտի լայնայ։ Վերին մի գաւառաժողով իրմէ երկու անգամ միջին խորհրդարան խաւարելէն գաւառ՝ որոշելիքը լեցընելու։ Համար հոգիաւոր եղած ուրիշ պատգամաւորներն ալ անանկ բաղաքացիներէն պիտի բնուին, որ վեցի 40 տարեան, ու տարին առնէն իրենց 500 ռուբլի փիրքին ասոր մի նուազագոյն լայնաց իսկ ստորին խորհրդարան պատգամաւորներն ուղղակի ժողովուրդը պիտի ընտրէ։ Ամ պատգամաւորներ վեցի 30 տարեան, ու ուստրիական քաղաքացի իրաւունքը պէտք է 5 տարի ունեցած ու շնորհանդուցած պիտի ըլլան։ Վերին խորհրդարան պատգամաւորներուն 10 տարի մէջ, ստորին խորհրդարանները 5 տարի մէջ մնալու պիտի ընտրուին։ Ասոնցմէ ոչ ոքի ամենեն փարքը չեն առնիր։ փիրքները կառնեն։ Պատգամաւորներու խորհրդարանց մասն Կայսրը ու սահմանադրութիւնը վրայ երդում պիտի բնեն։ Ամենայն մի գրաւելու համար Կայսրը ու խորհրդարանը երկու բաժին ունենալու միայնակ հանանութիւնը պէտք է։ Կայսրը կրնայ խորհրդարանը ուրիշ առանձնական ձևով կամ լուծել, բայց վերջին դէպքի մէջ 3 ամիս նորը նորեն պիտի է կանչել։

Թ. ԳԼ. Պատասխան առանձնագրութիւնը — Գաղտնաձայնք։

Ներս Վրայ։

Հ. ՅՕԹ. — ՅԳ. ՅՕԹ. Ամէն քաղաքի ազգերը աս սահմանադրութիւնը իրենց գաւառական իրաւունքն կորոշէ, գաղափարաժողովը պիտի հոգայ։ Պատգամաւորաս սահմանադրութիւնն ան մասերը՝ որ ընդհանուր տեղութիւնն սահմանագրութիւնը կամ ոչպէս հաստատուելու համար՝ անոր ծանուցեալ պիտի ըլլան։ Եթէ բոլոր իրաւունքներն ու ազատութիւնները պիտի տրուին։ Խառնուածներու եւ Ազգանունները, երկիրն ու Ընտանեաց Հանդարտութիւնն յոյսերով անհայտ էն։ Գիտնուորաց իրենց սահմանագրութիւնը իրենց գիտնական մինակի մէջ մնան։ Լոնդրական Վենետիկան խնդրագրութիւնն հատնար մասնաւոր գաղափարի սահմանագրութիւն պիտի ըլլայ։ Ամէն գաղափարական սահմանագրութիւնը 1849երորդ տարու դեն մէջ պիտի ընդունուն ու ի գործ դրուի։ պիտի սկսին։

Ժ. ԳԼ. Դարձեալ Իշխանութիւն Վրայ։

ՁԹ. ՅՕԹ. — ՂԵ. ՅՕԹ. Գերագոյն իշխանութիւնը բոլոր սեղուութիւնի մէջ մի միայն ու անդարձանական է։ Ընդկա միտակ Կայսրն է, դրան որ իր պատասխանատու, գործադիրներն ձեռքովն ի գործ կը դնէ։ Կայսրը ամէն մէկ գաղափարներու վրայ կատարեալ կամ գաղափարեալ կ՚ուզուանէ։

ԺԱ. ԳԼ. Ցերութիւն Խորհուրդ։

ՂԶ. ՅՕԹ. — ՂԹ. ՅՕԹ. Աս խորհրդեան անդամները Կայսրը դրանցան գաղափարներու կամ ապրանքներուն մէջ դնելով՝ կ՚ընտրէ։ Ասոնց գործը իշխանութիւնն իրենց յանձնուած բաներուն վրայ խորհիլ ու խորհուրդ տալ։

ԺԲ. ԳԼ. Գերագոյն Նշանակութիւն Վրայ։

Ճ. ՅՕԹ. — ՃԵ. ՅՕԹ. Գաղափարները յարաբերութիւն ու կարգաւորութիւնն վրայ բերելու դեպքերը դուրս հանելով հաստատելու կը լայնան։ Գերագոյնին տան անդամներուն վրայ եղած գաղափարներուն կորգաղութիւնների անգործութիւն կը ծնան։

ԺԳ. ԳԼ. Ցերութիւն Գաղափարներուն։

ՃԶ. ՅՕԹ. — ՃԼ. ՅՕԹ. Վերջինները մէջ գերագոյն գաղափարաժողովան մը պիտի ըլլայ, որն որ սերութիւնն՝ գաղափարի մը հետ եւ կամ երկու գաղափարներուն իրարու մէջ ունեցած գաղափարը պիտի որոշէ, քաղաքական իրաւունքներուն մէջ մէրթին բողոքման կամ փարքն տուած պիտի՝ որ ըլլայ, եւ ամբաստանուած պատասխաններն ու կատարածները, եւ կրկին գեմ եղած յանցանքներն ու երդմնակութիւններն պիտի քննէ ու վճռէ։

ԺԴ. ԳԼ. Ցերութիւն Եկեղեցական։

ՃԸ. ՅՕԹ. — ՃԺԲ. ՅՕԹ. Տերութիւն ամէն տարբեր եկեղեցիներ Համար որոշուած բաներ խորհրդանոցին առաջը պիտի դրուի։ Ցերութիւնն իր պարտքը կը մնանցնայ։

ԺԵ. Ի— ԺԶ. ԳԼ. Զանազան պարոնների Վրայ։ Ի— ընդհանուր որոշումներ։

Ասոնք գրեթէ Դաստիարակութեան սահմանագրութիւնն աս մասերուն պէս էին։

Մինչեւ հիմա յայտնի ու որոշ չմնացուեցաւ որ աս ամէն կարգադրութիւնները խորհրդանոցին պատգամաւորներուն ի՞նչպէս ծանուցուելու է. միայն աս կըսուի որ ամէնն նոր կինքը նոր գործոց պաշտօնեայ Ոգատիոն կոմսը պատգամաւորներէն 25 — 30 ծանրոյլուն մարդիկ կանչելով՝ ըլլալիքն իրենց ծանուցեր է. եւ թէպէտ անոնք ընդդիմ բոլորելու ջանք մը յուցցեր են, բայց փոնձ եղեր է, աւ երկրորդ օրը խորհրդանոցին ջրաս դին գոյրը պատեր ու մոլգ ներս չէ թողուցեր։ Կ՚ըսուի որ յանցաւորաց առեանը վճիռ հաներ է որ պատգամաւորներէն եօթը հոգի բռնուի, որոնց վրայ հիմնական կասկած կայ եղեր որ Լոգուր կոմսին սպանութիւնը մասնակից, ապատամբներուն եւ տերութիւնը կործանելու ուղղութիւնն գործակից ու Խուսափական կոմիտեակցութիւնն մարդիկներուն հետ թիգիտակից եղած ըլլան։ Ասոնցմէ երկուքը Գիշերոթ (Տիրոջ մը) ու Ջրապոյ (Խուսափի քահանայ մը) բռնուած կը հոմարուին իսկ մեկը հինգ վրայ սուրբ լուր մը չկայ։ Կ՚ելնէ որ ուրիշ շատ ձեռակոչմեան պատգամաւորներ ալ՝ սրտերնին գրգռելով՝ փախեր են։

Իսկ ժողովուրդը աս սահմանագրութիւնը շատ սիրով ու հաճութիւնով ընդունեցաւ, ինչուս որ վերջապէս ժամ մը յառաջ որոշ օրենք մ՚ունենալով՝ տարտամ ընթացքը ընդունցաւ։ ասով ամէն մէկ գաղտամամ ապա դրեթէ ինքնիշխան ինք զինքը պիտի կաւանչի ու ամէն պաշտօններու. եւ. բարձր ատիճաններու իրաւունք պիտի ունենայ։ Վերջապէս հանուտ ընելու համար՝ աս սահմանագրութիւնն մէջ ամէն մէկ ազգին, գաւառին ու քաղաքին շահուն միտ գրուած ու հոգացուած եւ. ապրելու տիրոր վաստակելու ու ամէն մէկ աստիճան հպատակը պահ ընելու համար՝ ամէն հնարքը բանեցուցած է։ Մինչդ Պաճառներն են որ ուրիշներու վրայ տիրելու բաղձանքներն ու բռնդուածակութիւնն չարաքերը պիտի ասիրուին, բայց քարը մէկալ ապրելը մինչեւ. հիմա ունեցածներնուն վրայ շատ բան կը շահին։ Պիենպի քաղաքացիք աս սահմանագրութիւնն վրայ անանկ ուրախացան որ երկու. դիշեր վրայէ վրայ իրենք իրենցմէ անելը լուսաւորեցին։ Կայսեր ու պաշտօնեաներու շնորհակալ ըլլալու համար պատգամաւորութիւն խաւրեցին, ժողովրդեան յորդորագիրներ հանեցին որ Կայսեր հետ կապուած մնան, չսրտագրածները բանդնելու կամ ձեռք առնելու մինչեւ 1000 տարեալ ինքիրն խուտացաւ։ Տերութիւնն պատասխանութիւնն իմիներուն դիմեր ալ մեկէն ի մեկ հարիւրին երկիր բարձրացաւ։ Ան ամէն ուրախութիւնն նշանները դան՝ ամսոյս 11ին կիրակին օրը Աստուծոյ շնորհակալութիւն մատուցանելու համար։ Ամենիանոսի եկեղեցւոյն մէջ հանդիսաւոր պատարագ ու դուրս գլխուորական հանդէս եղաւ։ Թոլոր զինուորական մեծերն ու քաղաքական պաշտօնեաներն պատարագին ներկայ էին։ Ասոնց իրիկունն ալ քաղաքը փառաւոր լուսաւորուեցաւ։

Մաճառիստան։ Մինչեւ հիմա հասած լուրերուն մէջ աս ասոյդ է որ Վինտիկոն էշ ասոյդ ոստանին բանակը մեկներ. Խարտ կամ Թիսա գետին ասպիի եզերքը հասաւ։ Մաճառները քանի մը տեղ կոյսերուն գլուխց հետ զանուելէն ու. յաղթուելէն ետքը՝ գետին անցին քաշուեցան ու Ցեպլենիի կողմին ամրի եւս խիստ ժողովեցան։ Ասանկով իրենց վրայ յարձակելու եւ յաղթելու համար ալ Պոյսերուկանոց կողմանէ մեծ պատրաստութիւն եւ մեծամտութիւն պէտք է։ Վերջին լուրերը կը ծանուցանեն որ Վինտիկոն էշ՝ ապարապետը՝ դեռ թաց գետին անցնելու ժամանակը չէ ըսելով՝ զորքին մէկ մասն ալ ու Նորէն Թեշի գարձեր է, ու կրսուի որ հեռ մը վերադարձած է*։ Գամոն բերդը դեռ Մաճառներուն ձեռքն է, որոնք ասոնն ասոնն գալս կենալեն ու մեռելները ապատով կոյսերական զորաց վրայ կը յարձակին։ Հիմա հոս Սիմոնիչ ապարապետ ասկարին ալ հոսաւ ու բերդը գնդակոծելու պատրաստութիւն կայ։ Թեոդրմպատին բերդն ալ նոր ժամ զորապետը պաշարած է։ Թեշեի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ գրգռիչներ դեռ պակաս չեն, բայց ժողովուրդն այնչափ ակամէ չեկիսներ։ Իսկ Ղուսուտի մէջ ապատամբ Մաճառներուն հոգմանէ պատերազմը՝ ոչեմ զորապետ Սեբրէր ըսուած ժողովական սգնութիւնամբ գրեթէ բոլոր երկիրը նուաճեց, ու. մեռան Հեռմանդրատ եւ. Քոանդրատ քաղաքները մնացին, որոնց վրայ քանի մը հեղ յարձակող Սեբրէրներու հետ Պալաքները կռուեցան ու վերեցին։ Մինչեւ հիմա գրեթէ Պալաքներու 200 գնդեր այրած ու ուեր է, նեմնատպես Սաքսոնիայի ժողովրդեան դեղերը։ Ապստամբութիւն ու մեռածներու բան ու թիւ չկայ։ Խեղճութիւնը մինչեւ ասա. ամենի հասած է։ Թիվ Պալաքները եւ թիվ մնացեալներ Սեբրէրները անկիրթ ժողովրդ բլլալով՝ իրենց կասաղութիւնն ասեն ոչ դիտութիւն դիտեն, ոչ ալ պատերազմի իրաւունք։ Պոյսերաքանայ ոգեւորութիւնն հանելու վրայ դեռ խոսք մը չկայ։ Միայն աս կը լսի որ Նորէն Դուս գրեր Դեսպ դարձ հիմարարին ծանուցութիւն եղեր է, բայց աս ալ դեռ սոցրդան մը չէ։ Թարար չ՚ելեր միայն Աստուծոյ հրամայ՝ հապա բան իր շահն ոչ ալ ասելու ունենալով՝ պիտի զարձեալ զորակոչ կ՚ուզէ, վասն զի Աստուծոյ բարոյ ասենալու ըլլայ նէ, Ճամիան շնորհակ Լեհասան է։ — Յունուարի 20ին Հունգարիայի բոլոր եպիսկոպոսները հոգեւորական նամակ մը հանելով՝ առնին Մաճառները կը յորդորեն որ իրենց օրինաւոր իշխանարին հնազանդին եւ Հունգարիայի երկիրը պատերազմի աւերեն ազատեն, իշխանարին կամ կոյսեր իրաւունքը կը ցուցնեն եւայլն։

* Պարզ սասնակ դիպուածէ մը առնելով խոսկերէն ընդարձակ ստիրը կը պատմի որ Վինտիկոն էշ ապարապետը մարտարեալ մեկնելով ու Վիեննա բերելով՝ ժողովրդոյ յորդորեր է որ ասոր երդեն ու մեռածներ զորքին հետ միանալով՝ Մաճառներուն դեմ կռուին ու վրէժ առնեն։ Բայց ժողովուրդն ու զորքը իրարու հետ միաբանելով՝ ոչեմ եղեր, Մաճառներուն հետ հաշտուելու, ընդդիմացող քիչ մարդիկներուն հետ։ Վիեննայի փողոցներուն մէջ կռուեր ու յաղթեր են, եւ վերջապէս հաստատակամութիւն են հրատարակեր։ Ան բանաստեղծութիւնը խուսաղացը չատ հարձակ եղած ու իրարու. իրարմէ բան անելոց վատ ոչ ուն էրեւակայութիւնն մէջ զանազան բաղձալի պատկերներ ծնած պիտի ըլլայ։

ԼՈՒՍԱՏԻԵԼ ՈՒ ԱՐԵՏԻԿ։ Մինչեւ, Մարտի 3 Դուբրինեն հոս եկեւեցի լուր մը հասաւ որ Կարսոյ Իրկիրը՝ բոլոր Լոմպարատացիները, որ գանիկա իրենց թեսալատրը ճանչցած եւ իրեն հաստատուելու երդում բրած էին, երկրին պարտաւորութիւնը արձակեց։ Ուրիշ զատ՝ հրամայեց որ ան ամէն Լոմպարդի պարտիներն ու ազնուականները, որոնք ժողովրդը յայտնի կը դրգռեն ու ապ կը հանեն, իր տերութենէն դուրս ելլեն։ Թէ որ աս երեւոյթը ստոյգ է նէ, կը դիտցնէ որ թագաւորը մեկ կողմանէ հասարակապետականներուն ջնջելու մեկալ կողմանէ զորքին նոր նոր պատերազմելու։ Հանոյ ցուցցած ընդդիմութիւնը ոչ ոնելով՝ Լեսարիայի հետ հաշտուելու եւ առաջին քայլն առնելու ստիպուած ըլլայ։ Հանդարտիայի մէջ գերի բռնուած գինուորները հոս կը երկրեն, որոնք Կեցցէ՝ Կայսրը կեցցէ՝ Թատերքի դառաջով՝ Լեսարիական բանակին կը խառնուին։ Ան տեսնս Մաճառ մը բռնուեցաւ, որն որ հոսանեալ Մաճառ զորքը Կայսրմէ ապրստամբելու գրգռելու համար գնդապետ ուղարկեր։ Ասոնց Կայսրը ամենայն ազնուութիւն ցուցուցեր։ Ամենայն մի բանտարկեալ՝ ազատ արձակեր։ Ասոնց Մաճառ զորքը Կայսրմէ ապրստամբելու գրգռելու համար գնդապետ ուղարկեր։ Ասոնց Կայսրը ամենայն ազնուութիւն ցուցուցեր։ Ամենայն մի բանտարկեալ՝ ազատ արձակեր։

Գ. Ա Գ. Ա Ի Ա

ՓԱՐԻԶ, Փետրուարի 29։ Փետրուարի յեղափոխութեան սարեկոչաքը հանդարտութեամբ ու լուութեամբ անցաւ։ Իրիկուան լուսաւորութիւնը տկար էր։ Ամենայն ազգին անդին զորքին քանի մը հոգի ոնոնները պատահանները լուսաւորելու տարեալ ու գնցին, բայց մարդ շատ չգտնուեցաւ։ Ընդհանրապէս հասարակապետութեան պատրաստութիւն մը կը տեսնուի։

— Ազգային ժողովը նոյն վիճակի մէջ է. գալու օրէնքի ժողովին պատգամաւորներուն բնակութեանցը օրէնքները ընդունելն ետքը՝ տեղութիւնն խորհրդեանը վրայ օրէնքներ դնելու պրաստած է։ Ամսոյս 24ին Պ. Բրեմիէ՝ պաշտօնեաներուն ժողովածները դոցելու համար բրած առաջարկութիւնը վրայ մտածելու համար դրուած մասնաւոր ժողովին (commission) կոչմանէ ոչ ոչին ժողովին տեղեկութիւն տուաւ։ Պատասխան ժողովին ընելու առաջարկութիւնն աս է, որ ժողովականներ չդոցուին, հապա անոնց վրայ անանկ ստրատեկան ու պատժական օրէնք մը դրուի, որ ասկէ ետքը անանկ անկարգութիւն ու գեղծում չպատահի։ — Լեռնականները (montagnards, որոնցմէ կազմուած է սատակ հակառակորդները) միայն ան ատենուան ստատիկ հակառակորդները ոչ ոչ ոչ

Բրուսան, Թասաբաշ, եւ այլն։ Իսկ Պոնոմարդիի կողմնակիցներն ալ ապրդեն մինչեւ. հիմա երբեք ընկերութիւն չինած են։

— Ինչոր Փարիզի մէջ ստորագրութիւն կը ժողովուի, որուն վախճանն է Ղանոտոմի հրապարակին մէջ եղած պղնձէ կոթողին պղծիկ փաւաւոր մէկ օրինակը Լուգ։ Նարոլէոնին պարկեւ ընել։ Թոյլ պաշտանմանները դաւառապետներուն հրաման խնդրած են, որ աս քանիս իրենց կողմէն օգնական ջրլան, որպէս զի ժողովուածն կողմէն ապատ պարգեւ մը երեւնայ։ Երկպոն ժամանակ չէ, որ հասարակապետութեան գահերեցին ասանկ պարգեւ մը եկած է. այս բնէն մոլորութիւնով, մանրանկար (Ֆնեաթ-ը) պատկերներով զարդարուած թղթակալ (Ֆլաշ) մը։ բայց մէջի գրուած ընդարձակ ինդիրը կարդուելով՝ Մոնիթէորը կը հաստատակէ, որ ամիկա բերողը բնաբ զինքը յայտնէ։ — Եվենայի կամրջին սիւնեղուն վրայ, որն որ ժամանակաւ Նաբոլէոն չինեցուաւ, Ն գրուած էր։ 1830ին յեղափոխութեան առեն աս Ն կիրը Լ դրի (Լուդ։ Փիլիպ։) փոխուեցաւ։ Լը հիմա զարձեալ Ն մը՝ որ փոխուի կ'ըսեն։ — Բարդի կը պատմէ որ Լուդ։ Նարոլէոն միտը ունի Ռուսերիային ուղղելու որ Ութսնիսդասի դքսին (Նարոլէոնին որդւոյն) մնալիքը Պարդիա խրկէ, որ իր հոյրը շիրմին քովը գրուի։

— Կ'ըսուի որ Խուսիայի գործերուն պատճառաւ պաշտանմանութեան մէջ երկպառակութիւն մնած ըլլայ։ Աս լուրը կը հաստատէ Նաեւ. Էնոնքանոնոս լրագիրը։ Պաշտանմանութիւնն երբեք՝ Լաֆրոս, աբ Պրոսի եւ Պիւիֆ խառակուն հասարակապետութեանց դէմ գործել չեն ուզեր։ Բայց աս լուրը ճշտի որ սուտ ալ ըլլայ, ի վերայ այսր ամենայնի աս ալ ստոյգ է որ Լուդ։ Նարոլէոն խաղաղութեան, կարգաւորութեան ու օրինաց ճամբան չբեռոզուր, ու իտալական տոստատիկան ու Մաձեներեան վարմանց չողներ, Ս։ Քահանայապետը դարձեալ իր գահը նստեցընելու կ'աշխատի։ Ասոր յայտնի նշան ան է որ կառավարութիւնը Հռոմայի հասարակապետութեան կողմէն Պարդիա խաւրուած երկու դեսպանները չընդունեցաւ, ու Պոսկանա ալ առանձին սուրհանդակ հանեց մնասեւոր թղթով, որով կ'խնդրէ որ Դոսկանայի հասարակապետութիւնն ալ չընդունիր։ Որմէ յայտնի կ'երեւայ որ Պարդիա ալ հիմա սաստկագոյն մեծ տէրութիւնանց հետ միաբան կ'ուզէ երթալ։

— Փարիզ, Մարտի 4։ Փետրուարի 28ին Պիւժոյ սպասպետը Լիսնէն Սէնթ Ադրէն գնայ, հոն ոստիկանաց պահապանները մեծ փոտուոր հանդէս մ'ընելու։ Երբ որ հանդիսին ժամանակը կոչուաւ ապա որ շարուած զինուորական ճակատին առ ջեւէն կ'անցնէր, ամէն կողմնէ բարձրաձայն աս ազաղակը կը լսուէր, Կեցցէ հասարակապետութիւն, կեցցէ հասարակապետութիւն։ Բայց սպարապետը քանի մը կողմէն նոսա «Կեցցէ ռամկապետական հասարակական հասարակապետութիւն» ձայնները լսելով՝ կը նայեր գարձուս, ու առանց պատասխանելու քովը գալով՝ «Ինչ ազնիվ բ'նչ է, ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաս։ Ռամկապետական հասարակապետութիւն։ Ընդհանրապես։ Բայց թէ որ հասարակական հասարակապետութիւն կ'ուզէք նէ, երբեք առնելիք չունիք։ Հասարակական հասարակապետութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ աղքատներուն՝ հարուստներուն դէմ պատերազմ։ Ընչաքաղց մը՝ որուն մէջ ամէն մարդ հարուստ է, ուրիշ բան չէ բայց եթէ խեղճապատկի ջնջումութիւն։ ու կը նմանի ան առաւաւոր հուռն, որն որ ոսկի հաւկիթ ածէց։ Բայց հասարակական հասարակապետութիւնը ծերացած հաւ մըն է, որ ալ հաւկիթ ածել կարող չէ։ Սպարապետը քննելով իմացաւ նաեւ որ ասանկ պատ ապրողներէն շատերը կրակ մարող (Ֆոնտ-մարտը) են եղեր։ ու դարձաւ ըսաւ, «Ձեր ալուսոտ կրակը մարել է, եւ ոչ թէ աւելի բորբոքել։»

Փարիզէն Մարտի 3ին եկած լուր մը կը ծանուցանէ որ Պիւժոյ սպասպետին վրայ հրացան պարպելու են։ — Փետրուարի վերջերը Պիւժոյ Լիոն եղած ատենը՝ խուսափաբար ու չարաբարոյ մարդիկ մէկ ըլլալով՝ ուզած էին անոր տան առջեւը կատաղի երաժշտութիւն մը ընել, բայց սպարապետը զինուորական պատրաստութիւն տեսնելով՝ չէին կրցած մարդերին դրածներն յանգ ասել։ Կ'երեւայ որ աս Ամբրիկէի բանակին զբաղմունքն կենացը շատ դաւաճաններ կան։

— Մանրդեսորը կը հրատարակէ որ Փետրուարի 24ին յեղափոխութեան ապրեցաւին օրը գաւառներու մէջ ապրին անդին խուսափութիւններ եղեր են, բայց ռամկապետական լրագիրներն ասոնցմէ բան մը չեն պատմեր։

ԱՆԳԼԻԱ

Յունուարի 13ին Անգլիացւոց Հնդկաստանի բանակը ճեղքեր մի մնաերը Աֆղանիստան հետ սասանիկ զարնուեցաւ։ Թէպէտ եւ աս պատերազմն ու երկու կողմանի կորուստը մեծ եղաւ, բայց կրնայ ըսուիլ որ երկու կողմանի համար ալ անորոշ պատերազմ եղաւ։ Փետրուարի 3ին գրուած Պոմպայի լրագիրները ասիկա երկայն քարտէզ կը նկարագրեն։ Ամսոյն 12ին Լորտ Կուիկ Անգլիացւոց Հնդկաստանի բանակին սպարապետը իր բանակին մեծ մասովը դէպ ի ճանապարհ սկսաւ քալել, ուր որ թշնամեայ պատահելու։ Մթութիւնը դրած ըլլալով՝ որ Ռուսդաքի ամուր գիւղը ձեռք ձգէ, երկրորդ օրը Սէյխերն ալ թնդանօթներով զիրենք անհանգիստ ընելով՝ վարվարեց հրամանն տուաւ՝ որ ամէն կողմէն Սէյխերուն վրայ յարձակուի ըլլայ։ Ամենէն մեծ պակասութիւնն աս եղաւ, որ առանց թշնամեաց զորութիւնը լրտեսելու, ու պատերազմական խորհուրդ ընելու՝ աս հրամանը տուած էր։

Անգլիացիք թէպէտ անելիկուդ յառաջ գացին, բայց չիրցան իրենց թշնամիները տեղնէն խախտել, մանաւանդ չարիէն աւելի յառաջ գացած ըլլալով, թիւերու ու ամուր տեղերու մէջ պահուըտած Սէյխերէն շատ խարդուեցան, ու ետ քաշուելու ստիպուեցան։ 40 թնդանօթներն աւելի ձեռք եղած էին, բայց Սէյխերը եկան նորէն տարին։ Անգլիացւոց կողմէն եղած կորուստն է՝ 4 մեռած անձ, 4 դրաշ, 26 պաշտօնական ու 731 զինուոր մեռած, իսկ 66 պաշտօնական ու 1446 հասարակ զինուոր վիրաւոր։ Սէյխերուն կողմէն ալ նոյնչափ կը համարուի։ — Դեր լուրերը կը գուշակեն որ Աբդամանին ալ Սէյխերուն օգնութիւնն կ'երթայ ու Ադդոր քաղաքն ալ առեր են։ — Անգլիացիք մինչեւ հիմա աս յաջողութիւնը միայն ունեցան որ Մարլանի բերդը Յունուարի 31ն մինչեւ 22 դընդակոծելէն եսքը տուին։ Մէջը 259 հոգի կար։ Անգլիացիք սպառնացան որ եթէ անձնատուր չեն ըլլար, վրանին կը յարձակին, ու ամէնն ալ սրէ կ'անցընեն։ ան ատեն բերդին գլխաւորը Մուլրաձ աստանց պարմանի յանձնուեցաւ։ Յունուարի 18ին Պոմպայ լուր տարածուեցաւ, որ 12,000 Աղան զօրք Գանդահարէն Պոլանի կիրճին անցեր են, ու Շիկարփորի վրայ կը քալեն. անմիջապէս Պոմպայէն զօրք եղաւ ան կողմերը, անանկ որ Պոմպայ եւրոպական զօրք չմնաց։ — Սինտէն 8000 հոգի գէպ ի Մարլան կը քալեն, ու ասոնցմէ կ'երթայ որ Աղանիստանը, Բենդանալը, ու Սինտը Անգլիացւոյ դէմ միաբանած են։

Անգլիացի կառավարութիւնը Լորտ Կուիկին տեղը Հնդկաստանի բանակին վրայ սպարապետ կը խաւրէ Ս։ Կոմի զօրապետը, զոր դէ Լորտ Կուիկին պատերազմական դիտութիւնը անչափ երեւելի չէ։ Ս։ Կոմին Մարտի 1ին հրաման ընդունեցաւ դէպ ի Հնդկաստան ճամբայ ելլելու։

— Մարտի 3ին Ս։ Գէորգ նաւը 60 ճամբորդով դէպ ի Գայիֆանիա ճամբայ ելաւ։ Ասիկա առաջին նաւն է, որն որ Լոնտոնէն ուղղակի Գայիֆանիա կ'երթայ։ Դիւանագէտներն եկած լուրերը կը ծանուցանեն, որ Բանտորա թագաւորական (ադին) նաւը 180 կենդանեաց (Լանդաս) Գայիֆանիայի ոսկիով Ս։ Փանկիսկոսէն դէպ ի Լոնտոն ճամբայ ելեր է։ Աս լուրը Սիդիին մէջ շատ մեծ լաւ երեւցաւ, ու շատ խռովութիւնն պատճառ եղաւ։

— Անդրիացւոց Մաղրեպի հիւպատոսին տարաբնութիւնը սուտ ելաւ։ Ճիպրոյդ աբէն աս երիտասարդը պատերազմական նաւեր խաւրելուն վախճանը ծանի վրայ յիշատակները լունել էր։ բայց անոնց Հանդիպելով երկրորդ օրը նորէն նաւ դարձան։

ՍԻՍԻԼԻԱ ՈՒ ՆԷԱՊՈԼԻՍ

Մեսսինայէն ամէն ցերեկ կը դրէ որ թագաւորը հաստատութեամբ միտքը դրած է որ եթէ խորհրդարանը պաշտանմանութեան իրաւունքը խնդրէն ետ չիկենայ՝ նէ՝ ինք նոյն խորհրդարանը լուծէ։ Աս լուրը սուտ թագաւորը միանգամայն կը հաստատէ որ եթէ ասանկ բան մը պատահելու ըլլայ նէ՝ ժողովրդեան կողմանէ ամենեւին ընդդիմութիւն կամ խռովութիւն մը եղելու վախ չկայ։ որովհետեւ հիմակուան պաշտանմանները ժողովրդեան ալ սիրելի են։ Դարձեալ նոյն թագաւորը կը ծանուցանէ որ Սիկիլիայի չլսելութիւններուն ալ մասերու ընդունողութիւն տուաւ։ Աս լուրը անոր վրայ կը հիմնուի, որ երկու միջնորդ տերութիւններու (Անգլիացիք եւ Գաղղիացիք) յանձնարարած դրած թիւրութիւններին հիմա շատ չափաւորած են, եւ միայն ան կ'ուզեն որ Սիկիլիացւոց զատ խորհրդարանը ու թագաւորական ցեղէն փոխարքայ մը դրուի, եւ կղզին զօրքը՝ Սիկիլիացիներէ ու Նէապոլիցիներէ կազմուած ըլլայ։ Բայց վերջին լուրերը կը յայտնեն որ աս լայն ալ պարապ պիտի ելլէ։

— Ս։ Քահանայապետը վերջին օրերը մասնաւոր կերպով մը Աւստրիայի, Գաղղիայի, Սպանիայի ու Նէապոլսոյ կառավարութիւններէն խնդրեց որ իր աշխարհական իշխանութիւնն մէջ նորէն հաստատուելու համար իրեն օգնեն։ Սարդինիայի կառավարութիւնը՝ Ս։ Քահանայապետին աս միջնորդութիւնն իրմէ ալ չխնդրելուն համար շատ նեղացած է, մինչեւ կ'ըսուի որ լրագիր ալ գրած ըլլայ։

ՅԱՐԴԻՆԻԱ

Պաղտէաբուրգ խորհրդեան Փետրուարի 27ին նստին մէջ՝ պաշտանմանութեան պատերազմին վրայ հարցում մ'ընելով՝ որոշեցին գործոց պաշտանմանն պատասխան տուաւ թէ Ռուսիոյ պատերազմը ըստ բնաբան մեծ չարիք մը է, անոր համար մենք ամէն ձեռքերնիս եկածը պիտի՝ որ ընենք որ կարող ըլլանք պատերազմին խորշիլ, բայց երբ որ պատիւը կը պահանջէ նէ՝ ան ատեն կը սկսինք պատերազմիլ։ Աս պատասխանը՝ պաշտանմանութիւնն ուրիշ անգամ բաներնիս հետ բարդասելով, եւ վերը Լամպարտիայի հասուածին մէջ թագաւորին բանեան ճամբուն վրայ պատմածներնուս միտ դնելով, ամենք ոչնպես կը համարին որ Յարդենիայի կառավարութիւնը հիմա քիչ մը աւելի դէպ ի խաղաղութեան կողմը միտած է։ Բայց մէկալ կողմանէ ալ Փարիզէն կը գրեն որ նոյն կառավարութիւնը Գաղղիայի կառավարութեան ծանուցած ըլլայ որ՝ որովհետեւ Աւստրիացիք՝ Գերբարա մնանելով՝ զինագարդեն մանելով, եւ միանգամայն Պրիսէլի խորհրդեան իրենց։ հիմա կ'ուզեն 1815ին Վիէննայի գաղտնիքը դնել, անոր համար պէտք է որ ինք պատերազմը սկսի։ Գաղղիայի կառավարութիւնը ասոր պատասխան տուաւ որ, կ'ըսեն, Աւստրիացւոց Գերբարա մնանելը՝ ամենեւին Յարդենիացւոց չվերաբերիր, հապա Ս։ Քահանայապետին։ իսկ Պրիսէլի խորհրդին ուշանալուն պատճառը՝ Հռոմայի տերութեան ու Դոսկանայի մէջ պատահած վերջին դէպքերն են։ Բայց ասով Գաղղիա իր միջնորդութիւնը չուզեր մեկդի ձգել, եւ Սարդենիացւոյ իրաւունքն ալ ստոյգ որ Աւստրիայի հետ նորէն պատերազմ սկսելով բաներն աւելի եւս չփոխելու պատճառ չըլլան, որովհետեւ ինք այնպէս կը համարի որ աս պատերազմին վախճանն ան պիտի ըլլայ որ Ռուսիոյ՝ քանի մը օրուան մէջ մինչեւ Գուրին հասնի։

ՀՌՈՄԱՅԻ ՏԷՐՈՒԹԻՒՆ

Լուրը որ սահմանագիր ժողովքին մէջ Ս։ Քահանայապետին վերջին բողոքը կարդացուեցաւ, ժողովականները եւ ունկնդիրները շատ անգամ ահաճութիւններն յայտնելէն եսեւ՝ լմննալէն վերջը ամենքը մեկանց կեցցէ՝ հռոմէական հասարակապետութիւնը պոռացին։ — Դոյն սահմանագիր ժողովքը Փետրուարի 21ին նստին մէջ վճռեց որ բոլոր սէրութիւնան մէջ պտնուած եկեղեցական ինչքերը հասարակապետութիւնն են, որն որ եկեղեցականներուն պատշաճ ապրուստը պիտի հոգայ։ — Հռոմայի կառավարութիւնը՝ Աւստրիայի Գերբարա մնանելուն եւ մնուանդ Ս։ Քահանայապետին նշանները նայելի դնել ուզուն դէմ բողոք մ'ընուս։ — Մեծ դուքս Դոսկանացին Հռոմ չերթար՝ Ս։ Ստեփանոսին երկու յայտարարութիւն տուաւ, մէկը իր ժողովրդեան մէկալը իր քանի եղոյլ գեսպաններուն, որոնց մէջ Փետրուարի 8ին սկսած Դոսկանայի մէջ եղածներուն դէմ կը բողոքէ եւ ոչինչ կը հրատարակէ։

ԱՄԵՐԻԿԱ՝ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ

ԳԻՇԱՆԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՏԷՐՈՒԹԵՆԱՑ ՊԱՐՏՁԵԼԸ

Այս նիւթին վրայ խոսելէն ՏԷ-Վէրդոյ լրագիրը ՏԷԼԼ Ն-ը անդրանիկն լրագրէն հետեւեալ հատուածն առնելով՝ այսպէս կը գրէ։

Տարակոյս չկայ որ Եւրոպայի երկրամասական ու մասնաւորապէս վիճակն ըստ մեծի մասին ան նոր հ-

բերմանց սկիզբ եղաւ, որոնք պատահեցան թէ՛ ան գաւառներուն մէջ, ուր քաղաքական պատճառները յեղափոխութիւններ յառաջ բերին, եւ թէ՛ անոնց մէջ, ուր գեր. առերեւոյթի հանգստութիւն մը կայ։ Ընդ համար Եւրոպայի երեւելագոյն մեծ ազգերուն կամ սերութիւններուն ունեցած պատերազմի վրայ ընդհանուր հայեցուած մ՚ունենալը շատ ալէկ է, որպէս զի զանազան կարելի հեռաւորութիւններուն ասկից կրնան չափուիլ։

Ընդլիա	860,000,000	փգ.	ոգեր.*
Գերմանիա	320,000,000	„	„
Հոլանտա	160,000,000	„	„
Ռուսաստան	110,000,000	„	„
Սպանիա	93,000,000	„	„
Աւստրիա	84,000,000	„	„
Պրուսիա	30,000,000	„	„
Բորբոնիայ	28,000,000	„	„
Նէապոլիս	26,000,000	„	„
Ռեկոդիա	25,000,000	„	„
Տանիմարկա	18,000,000	„	„
Սիսիլիա	14,000,000	„	„
Հռոմայի սերութիւն	13,000,000	„	„
Յունաստան	8,000,000	„	„
Պաւիէրա	3,000,000	„	„
Համբուրգ	1,000,000	„	„
Գրանդ-Դիւքդ	1,000,000	„	„
Պրեմէն	600,000	„	„
Ընդ. ամենը	1,794,600,000	„	„

Այս տախտակէն կը տեսնուի որ մինակ Ընդլիա մէկալ սերութիւնաց պատերազմուն դէմ հաւասար պարտք ունի, իսկ Աւստրիան պատերազմի շատութեան կողմանէ վերջերորդն է, եւ թէ որ մեծաձեւու բլլանք որ անոր ժողովրդեան բազմութիւնը Եւրոպայի սերութիւնաց երկրորդն է, եւ թէ բերրի ու արուեստից կիսմանէ անհատնում աղբիւրներ ունի, պարապ բան է կարծելը որ Աւստրիա իր ունեցած ուեղ առած պարտքերը կնճռեալ վիճակի մէջ մնանէ կամ մնանկանալու փոխ ունենայ։

ԲԱՆԱՍՏԵՐԱԿԱՆ
ՃԱՐՈՆՑՈՑ ԱԲԱՑ ՑԵՂԵՒՈՒԹԻՒՆ

Այս մեծագոյն ճաւրոնի վրայ նոր տեղեկութիւններ առնուեցան։ Ամերիկացոց նոյն երկիրը բրած ճարմբորդութեան ձեռքովը։ որոնք որ շատ օգտակար բաներ են, որովհետեւ ան տեղւոյն վրայ ականատես մարդիկներէն ստացած տեղեկութիւնները քիչ են։ Ճամբորդութիւն ընողներն այսպէս կը գրեն։

«Հունիսին վերջը Շուանէն ելլելով, 15 օր ճամբորդութիւն ընելէն ետքը ճաւրոնին ուղիւը հասանք ու Լոզին՝ աս տերութեան մայրաքաղաքին գիմացը երկաթի նեռուցիք։ Նաւահանգստին յատակագիծը չունենալնուս համար, որովհետեւ տեղացիք ալ չէին ուզեր մեզի առաջնորդել, տարուելիանը քիչ մը հեռու տեղ ծովեզերքին մէջ կեցնալ, որն որ պիտի դէշ չէր։ Երկրին իշխանները շուտ մը մեզի եկան ու ազատեցին որ ցամաքին առնելի չմտցիկնանք, խոստանալով որ չէ թէ միայն մեզի ամէն հարկաւոր եղած բաները կը հոգան, այլ նաեւ յանձն կ՚առնուն մեր ամէն հաղորդութիւնները մեծ Քուպային պարոնին կայսեր տանիլ։ Այս առթով պիտի նաւապետը Միսիսիպի սերութեանց Գահերեցին նամակը Կայսեր խաբեց, որուն մէջ իրենց ճաւրոն ըլլալ ճամբորդութեան նպատակը գրուած էր։

Ճաւրոնի լեզուաւ. Քուպայի կ՚անուանուի երկիրս տակը երեւելի թագաւորը կամ Ընկգական ազգ չուտուածներուն զբօսանաց թագաւորը։ Այս թագաւորը 30,000,000 մարդու կ՚ինչիւ, 10,000 քառակուսի մղոն երկիր ունի ու 300,000 հետեւակ, 18,000 ձիաւոր զօրք։ Քուպային հորը կու գայ Տարիոց, որն որ իրենց քահանայապետը կամ տերութեան հոգեւոր գլխին է։ աս երկու անձինքն իրենց պաշտօնին մէջ բալորովին անկախ են, ուստի պուած են իրարու հեռագանգիր։ Քուպային իր տակը շատ իշխաններ ունի որոնք տերութեան գաւառները կը կառավարեն։ Կանոնաւորած չափ կին առնուլ, բայց Տարիոն միայն 12 հատ կրնայ առնուլ։ Բազմակնութիւնը հոն հասարակ բան է։

Արուեստի ու գիտութեանց մէջ ճաւրոնցիները Սինեացիներէն վեր են։ իրենց շոր երկիրը գեղեցիկ պարտէզ մը դարձուցած են։ պղնձի, երկաթի, պղտպատի ու արծաթի հանք ունին, որոնք այնպէս ազէկ կը գործեն որ Եւրոպայի գործուածքներէն վար չմնար։ Աստուած հանդարտին ածուխ ալ ունին։

Միսիսիպի տերութեանց գահերեցին նամակին պատասխանը շատ շուշացաւ, որն որ Սինեացոց լեզուաւ գրուած էր։ Ուրեր ճաւրոնի հետ բարեկամական կապ ունենալու բաղձանքին՝ Կայսրը պատասխան տուաւ թէ Միսիսիպի տերութեանց մեծութիւնն ու զօրութիւնը միշտ կը լսէ՝, ու կը բաղձամ որ իրենց երջանկութիւնն ու յաջողութիւնը միշտ աւելնայ, բայց իմ տերութեան քաղաքական

* Մէկ փունտ ոգերկրը դրեթէ 112 դրամաւ կ՚ընէ։

կարգը թող չբռնար որ Հոլանտացիներէն ուրիշ ազգի մը իմ նաւահանգիստներս բանամ։ Կայսրը իր խօսքը կը լմընցրնէր, աղաչելով նաւապետին որ ամէն իրեն հարկաւոր եղած պաշարն առնու եւ շուտով մը ելլէ երթայ, եւ մէյ մ՚ալ ետ չդառնայ։

Կայսերական նամակին հետ խաղ մը՝ բան մը չարամ բաներ կային՝ զորոնք որ Եկիւսեան դաշտին թագաւորը (կայսրը) Պիտի նաւապետին պարգեւ խաւրած էր, բայց անիկա չընդունեցաւ։ Ան ընծաներուն չընդունուելուն համար զեղանին ուենցած պլպլութիւնը սեսնալու բան էր։ Զկրնալով զանոնք նորէն ցամաք տանիլ առանց իր կեանքը վտանգի մէջ դնելու, մինչեւ գիշեր մերնաւուն մէջ մնաց, ու երբոր մեգի բաժնուեցաւ՝ ընծաները մեր մակոյկին մէջ նետեց ու ամենայն զգուշութեամբ իբրեւ թէ մեղմ բան մը գողցածի պէս, թիերը քաշելով հեռացաւ։

Բայց իրենք մեզմէ ամենէն բան մը ընդունիլ չուզեցին, եւ ոչ այնչափ ահագին պաշարին համար զոր որ մեր նաւերը ոսիպուեցան առնուլ, որպէս զի կարող բլլան իրենց ճանապարհին մինչեւ Սանտիէկ յառաջ տանիլ։ Ան ոլորտի ընծաներն ալ զարմանք որ շատ թանձանձելով ընդունիլ տուած էինք՝ մեր երթալէն յառաջ եւ ետ դարձին՝ առանց կարծեցեալ իշխաններուն հրամանէն սոսկալուելով։

Ամէն նաւէն ցամաք ելլելու հրաման ընդունիլը, անկարելի եղաւ, եւ ոչ երկու կամ երեք հոգւոյ համար։ տեղւոյն Դահապարանները (mandarin) մեզի յայտնեցին որ իմէ որ մեզմէ մէկը ցամաք ոտք կոխելու ըլլայ, իրենք կը ստիպուին իրենք զիրենք մեռցուանելու փորձերնին պատուելով։ փոխն զի ան տեղին սովորութիւնը այսպէս էր, երբ որ իշխանները չէին կրնար ժողովուրդը հնազանդեցնել։

Դ՚ապանին մարդիկը շատ վայելուչ են, որոնց տարիքը առածն ալ երիտասարդի պէս գօրաւոր ու առոյգ է։ Աւանդակ շատ երկայն կ՚ապրին։

Պարտուոնակալները երկայն ղեկտա մը հագած են, մէջքերնին յարգած (ոլորուած), որով իրենց հարստասը մեր կանանց հագուստին շատ նմանութիւն ունի։ Երկու ոտք կը կրեն, մէկը մեծ, մը ալ պզտիկ, որոնց շինուածքը մեզի Միսիսիպեանց տերութեանց մէջ մեր շինած ամենէն ալէկ տարբերութիւն հաւասար երեւցաւ։ Գինուորները սեսակ մը մետոդ, երբոպացւոց միջին դարերու մէջ գործածած զէնքերուն նման զէնք մը ունին, որն որ իրենց մարմինն ու ոտքերը կը ծածկէ։ Ամէն մէկը իր ուսին վրայ փարուած իր գնդին նշանը կը կրէ, երբեմն ալ խաչի պատկեր մը, գուցէ իրենց քրիստոնեաները ջարդելու յիշատակին համար։ Դարերն ալ իրենց վրայնէրուն վրայ ասոնց նման նշաններ ունէին, որոնք իրարմէ շատ տարբեր էին։

Դ՚ապանցիներուն կրնը Եկեկացւոց կրնէն քիչ մը տարբեր է, որն որ նոյնպէս շատ իրարու հակառակ ու ինչնամի ազգերնէրու կը բաժնուի։ Ոչոց Բուսատեսներուն՝ Կոմիսարիոսի աշկերտներուն ու Ինդոնի հետեւողներուն փարդասուութեան մէկ մասն է, որուն միայ դրեթէ Ասիոյ բոլոր փիլիսոփայութիւնը կը կայանայ։ այսինքն Ա. Պարտութիւն չունել։ Բ. Ամենեւին չգողնալ։ Գ. Ուսա չրսել։ Դ. Ուրիշին չանիրաւել։ Ե. Գինավայելում ընմանելիներեն ետ կենալ։

Դ՚ապանցիները իմէ իրենց մէջ եւ թէ օտարականներու հետ քաղաքավար ու բարեկամական վարմունք մը ունին։ առհասարակ սարված են, որովհետեւ իրենց գաւառներուն մէջ կրթութիւնն ամէն տարիքի մարդիկներու կը տարածուի, աս կրթութիւնը մեր նկեղեցական դպրոցներուն (séminaire) նման դպրոցներու մէջ կը տրուի, ուր որ հասարակաց հմտութեան ու միաբանութեան Բուսապական կրօնի մէջ վարժելու անհամար դրքեր կը գտնուին։ Մեր արուեստներուն ու գիտութիւններուն բաւական ծանօթութիւն ունին, զորոնք որ Եւրոպացոց գրքերէն դիտաս կրնան սաստեալ, որովհետեւ Ճաւրոնի մէջ հրատարակական պաշտօնատարներուն մեծ մասն ու շատ վաճառականներ հասարակ հրատարակագիրներն համարձակ կը խօսին։ Ընչին ձախ կը գրեն, ու վարի տողը ձախէն աջ յառաջ կը տանին։

Դ՚ապանցիներուն՝ անձնասպանութեան վրայ ունեցած գաղափարը շատ զարմանալի կարգի է։ Կը կարծեն որ չարաչարանքներուն շատ հաճոյ բան է, իմէ որ մէկը Քուպային կամ Տարիոն աչքն ընելու կամ անոնց ծառայութիւն մը ընելու համար զիրենք զիրենք կը մեռցնէ։ Երբ որ երկրաշարժը կամ մրրիկը՝ որոնք երկու կամ երեք ամիսը մէյ մը ճաւրոնի կղզիներուն մէջ կը պատահին, սովորաբար, բլլայ, իշխանները կը հրամայեն որ՝ որոշեալ թիւով մարդիկ իրենք զիրենք մեռցնելով չարաչարանքներուն բարկութիւնը իջեցուցեն, ու շատ մը աս հրամանը կը կատարուի։ Հաստատեալ է աս կամաւոր զոհելը ստատանալին կամ չար ոգւոյն հրաման աւելի մեծ բաներ հաղորդելու համար։

Ամուսնոյ կամ ոգւոյ պաշտօնը մեհեանները մէջ հիսպաձեւ կառքին առջեւը պատուելներ եւ ուրիշ բաներ նուիրելով կը լլայ։ Դախարարին մէկը մեզի Մարքայ կղզւոյն մէջ ձոյլ պղնձէ կուռք մը ցուցուց, որուն լայնութիւնն, բարձ., 8 ոտք է ու երկայնութիւնը 70 ոտք։ խմանալու բան է որ ճարտարութիւնը ան ահագին ծանր արձանը՝ նոյն տեղը թաղուած չբլլալով, ինչպէս կրցան հոն բերել։

Դ՚ապանի մէջ տեսած նաւերուն ամենէն մեծը՝ 70 ատակառնոցէն աւելի մեծ չէր։ Երկրին առջեւը շատ քիչ ձկնորսի նաւակներ տեսանք, թէ, ինչպէս որ տեղացիք մեզի ըսին, ձկերուն ամառը հիւսիսային կողմերը երթալուն համար, եւ թէ աւելի եւս իշխանները ձկնորսներուն մեր կիցած տեղին հեռաստեսը պատուելու պատուիրած բլլալուն համար։»

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵՆԻՍ

ՏՈՎՍԻԹ

ՓԼՈՐԻԱՆՈՒ

ԱԼԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՆԵԱԼ Ի ԳՐՈՑ ՍՐԲՈՑ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

Հ. ՓԻԼԻՊՊՈՍ ՀԱՍԱԽԵՆՑ

ՆՈՒՐԵԱԼ

Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻ

ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՍ ԵՒ ՀՈՅԱՆԱՊԵՏ ՄԻՀՐԱՆԱՑ ԶԵԼԵՊԻՈՅ ՏԻՒԶԵՆՑ

Լուսապս որ ազգերուս ծանօթ է, Յունուարի 30ին (փետրուարի 11ին) մեծաշուք Մրիհրան Զելեպիին հարսնիքն ըլլալով՝ մեր Մխիթարեան Մխիթարեանութիւնն իր ուրախակցութիւնը յայտնելու համար՝ աս պատշաճ բանաստեղծութիւնը զարդարեցաւ տպագրութիւնովն նոյն ազնուատոհմ անձին ընծայեց։ Հեղինակը՝ Տոքտրիվին ու իր աքանչելի երիտասարդ Տուրիա որդւոյն դիւցազնական յատկութիւնները գեղեցիկ կերպով աս համառօտ միպատանութեան մէջ հիւսած է։ Իսկ թարգմանչին գլխաւոր փոյթն ան եղած է որ բուն հիւսինակին պարզութիւնը, փափկութիւնը, իմաստներուն ճշգրտութիւնն ու վայելչութիւնը թարգմանութեան մէջն ալ հաւատարմութեամբ ապահովուի, ու շինծու խրթնութիւն մը տարօր ջանքը մեկդի ձգելով՝ միայն պարզ ու վայելուչ հայերենը երեւցուցած է։ Պարզանութիւնէն յատկապէս դրուած է Փլորիանին համառօտ վարքն ու միանգամայն հոյակապ Մի հրան Զելեպիին կարճառօտ ընծայական մը, որուն սկիզբն այնպէս կը ձեւացնէ որ իբր թէ նոյն իսկ Տուրիա պատանին իր վեհ ու բրնաղ ձիրքերուն շարքը Ասորեստանի կողմերէն Հայաստանի դիւցազնական ցեղերէն մեկուն երեւելի որդւոյն ընծայ կը խաւրէ։ Նոյն ընծայականը հոս կը դնենք։

Ի գուարթի մարդոյ Պենուէի
Երբ լսեան ժիր պատանեակ
Ըղաւրիւ ծագեանց իւր յոլովէ
Զիսկիդարեան բազմանեակ
Ան. իւր դիւցազի աշխարհին
Մեծ դիւցազանց Շառաւիղ,
Ու ընդանիներն ընդեցեալ՝
Հնամի նոցուն ի շաւիղ։
Զի յաստարէզ Դու երեր՝
Ազգարտասան սիրտ ցընծայ,
Զանձն Քո, Քաջ, Նրշմարտա
Իբր Հայելոյ յայտ ընծայ։
Քեւ բարդաւաճ՝ մեր ազգիս
Եւ Հոյակապ Քո զարմին
Եղիցին փառք։ Ամարդ Նոր,
Ծագիսցես Նոր Խմարմին։
Գանձ մեծագին Հայրենեաց՝
Բազմութիւն ստրք գաւակի։
Ազնիւ պարնան, որպէս Քոյն՝
Ազնիւ եւ Հունձք Հաւաքի։

ԴՐԱՄԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԹԱՑԻՔԸ

ԱՅԻՆՆԱ, ՄԱՐՏԻ 10

Ամստերտամ 100 ընթաց. թալերը՝	216 2/3 արծ.	Ֆիորին	2 ասիր
Լեգոռուրկ 100 ընթաց. ֆիորինը՝	113	„ „	1/2 „
Լիվոռնոյ 300 Դուկան. ընտ՝	107 3/4 „	„ „	2 „
Լոնտոն 1 փունտ ոսկերին՝	11.24 „	„ „	3 „
Համբուրգ 100 պանդոյ թալերը՝	250 3/4 „	„ „	2 „
Մարսիլիա 300 ֆրանկը՝	134 1/2 „	„ „	2 „
Միլան 300 աւստրիական լիրա՝	110 3/4 „	„ „	2 „
Փարիզ 300 ֆրանկը՝	135 „	„ „	2 „
Ֆրանքֆ. առ Մայն 120 ֆիորին՝	113 1/4 „	„ „	3 „

Կոստանդնուպոլիս (Մարտի 6) 394—397 փարան՝ 1 արծ. ֆիորին՝ 31 օր սեռութիւնն հարը